

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри політики у сфері боротьби
зі злочинністю і кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
e-mail: ibm78@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6720-6658>
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ДОПОМОГА ПОТЕРПІЛИМ ВІД ЗЛОЧИНІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

У статті, на основі досвіду США та європейських держав, а також досвіду країн пострадянського періоду узагальнено підходи щодо правової регламентації питань, пов'язаних із компенсаційними механізмами допомоги потерпілим від злочинів. Констатовано необхідність зміщення вектору суспільної практики протидії злочинності у напрямку посилення захисту їх прав та інтересів. Окреслено шляхи до удосконалення вітчизняного законодавства, зокрема, у частині створення та функціонування державного Фонду компенсації шкоди потерпілим від умисних насильницьких злочинів.

Ключові слова: протидія злочинності, наслідки злочинності, потерпілий від злочину, жертва злочину, компенсація, реституція.

Постановка проблеми. Суспільна практика протидії злочинності потребує максимально можливого відновлення порушених злочинними проявами прав і інтересів громадян, передусім – шляхом запровадження економіко-правових механізмів, що відповідають сформованим міжнародним стандартам. Законодавчий механізм соціальної, матеріальної, правової, психологічної, медичної чи іншої допомоги; пошук бюджетних чи позабюджетних шляхів реалізації запропонованих заходів – ці та інші питання продиктовані до їх невідкладного розв'язання вимогами сучасного правозастосування.

Діяльність органів кримінальної юстиції у питанні забезпечення відшкодування завданих потерпілим збитків не має підстав вважати ефективною у повній мірі. За даними Генеральної прокуратури України, у 2020 р. від кримінальних правопорушень потерпіло 234 816 осіб, з них 91 744 особи – від тяжких та особливо тяжких злочинів. Тоді як згідно зі Звітом про роботу прокурора за означений період, представництво інтересів громадян з питань відшкодування заподіяної кримінальними правопорушеннями шкоди у кримінальному судочинстві здійснюється лише у 1 185 судових справах. Заявлено позовів на суму 739 640 тис. грн., підлягає виконанню за рішеннями звітного року – 13 814 тис. грн., реально виконано рішень суду упродовж звітного року на суму 1 092 тис. грн.¹

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемність відшкодування/компенсації завданої потерпілим унаслідок злочинної поведінки шкоди (їх кримінально-правові, процесуальні, кримінологічні аспекти) була предметом чисельних наукових пошуків, у тому числі С. Є. Абламського, О. А. Банчука, І. О. Дмитрієвої, Є. М. Карпенка, М. А. Мусаєва, М. В. Сенаторова, В. О. Тулякова, Н. А. Хмельової, С. В. Юношева та ін. Означена проблематика є цікавою для дослідження також і у контексті з'ясування обсягу наслідків злочинності, структуру яких утворює не тільки матеріальний еквівалент шкоди фізичному та психологічному здоров'ю громадян, але й вимушена реакція суспільства та держави, втілена у затратах на організацію протидії злочинності та запобігання злочинним проявам.

Формування цілей. Стаття має за мету узагальнення міжнародного досвіду економіко-правової допомоги потерпілим від злочинів особам та

¹ Див. : Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі (січень-грудень 2020 року). URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo; Звіт про роботу прокурора за 12 місяців 2020 року. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114137&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 25.05.2021).

формулювання відповідних пропозицій у частині подальшого удосконалення вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу. У США здобутком прийнятого у 1984 р. закону «Про жертви злочину» стало створення Федерального фонду допомоги жертвам. Компенсації у більшості штатів виплачуються за фізичну шкоду від насильницьких злочинів, та включають в себе витрати на медичну допомогу, відшкодування тимчасової втрати працездатності та заробітку. Право на отримання державної компенсації мають безпосередні потерпілі, їх родичі, а також ті, хто намагався припинити правопорушення та затримати злочинця [1, с.118]. Основне призначення Фонду – додаткове (до витрат штатів) фінансування двох головних національних програм. Перша з них направлена на розширення мережі та сфери послуг для жертв злочинів, що надаються державними, громадськими та приватними організаціями. Друга програма спрямована на забезпечення штатів додатковими засобами для виплати потерпілим власне державної компенсації спричиненої шкоди. Федеральний фонд допомоги жертвам (як і аналогічні фонди на рівні штатів) акумулює фінансові засоби не за рахунок стягуваних державою податків, а із загальної суми призначених у якості покарань штрафів, застав, різноманітного мита, зборів та судових витрат, які сплачуються правопорушниками [2, с.213-214]. Станом на серпень 2010 р. розмір Фонду складав 4 млрд. доларів США [3, с.117].

У *Великобританії* існують дві форми компенсації потерпілим від злочинної поведінки особам: 1) виплати винуватим суб'єктом за вироком суду; 2) компенсація з державного фонду. При цьому, як і у США, не має значення, чи був хто-небудь затриманий чи визнаний винуватим за вироком суду. У будь-якому випадку жертва має право на компенсацію за рахунок державних коштів. Розміри компенсаційних виплат визначені спеціальною інструкцією МВС (1988 р.) та пов'язуються із тяжкістю спричиненої шкоди [2, с.214].

Згідно з положеннями Закону про відшкодування завданої злочином шкоди (1995 р.), схема відшкодування завданої злочином шкоди передбачає такі види відшкодувань: 1) нормована компенсація – у визначеному для конкретних видів тілесних ушкоджень розмірі; 2) компенсація у разі втрати працездатності на термін понад 28 тижнів – у розмірі нормативної компенсації, збільшеної на суму втраченого доходу і заробітку; 3) компенсація у зв'язку з каліцтвом, яке спричинило смерть потерпілого, що виплачується для відшкодування вартості послуг на похорон, а також на утримання осіб, які перебували на утриманні померлого (його самотнього подружжя, непрацездатних батьків, дітей віком до 18 років і т. д.) [5, с.24-26]. Крім того, у Великобританії існує Служба відшкодування завданої злочином шкоди, у віданні якої перебуває спеціальний фонд, створений для надання відшкодування потерпілим від злочинів навіть неістотної шкоди, що не підпадає під затверджені тарифи загального порядку. Уряд виділяє щороку близько 500 000 фунтів стерлінгів на відшкодування шкоди потерпілим від злочинів [5, с.26-27].

У ФРН відшкодування за рахунок коштів держави надається потерпілим від умисних насильницьких дій, у тому числі діянь, що мають характер сексуального насильства. Наявність фізичної або психічної шкоди в результаті нападу є необхідною умовою для одержання відшкодування. Виплати здійснюються незалежно від наявності заяви жертви до органу правопорядку та незалежно від завершення досудового розслідування, адже достатнім є сам факт відкриття провадження [6, с.191].

Закон ФРН про відшкодування жертвам насильницьких дій (1985 р.) закріплює п'ять рівнів наслідків ушкоджень, із встановленням яких держава пов'язує виплату одноразової допомоги постраждалим особам – від 714 до 14 976 євро. Втрата кількох кінцівок чи втрата кінцівок у комбінації із ушкодженням органів чуттів або комбінації із ушкодженням мозку або у разі тяжких опіків є підставою для одноразової виплати у розмірі 25 632 євро; у

випадку смерті потерпілої особи одноразову виплату отримують її родичі, яка становить: для повних сиріт – 2 364 євро. для сиріт – 1 272 євро, для інших випадків – 4 488 євро. Відповідне фінансове забезпечення надає Земля (як федеральна одиниця. – I. M.), на території якої мало місце спричинення шкоди, у випадку неможливості встановлення цієї обставини – носієм витрат є Земля, на території якої постраждалий мав на момент вчинення діяння місце проживання або звичайного перебування. За відсутності у постраждалого відповідного місця проживання або звичайного перебування, витрати покладаються на Федерацію [5, с.157-158].

У Франції потерпілі від злочинів мають право на компенсацію завданої їм злочином шкоди від держави до того моменту, коли злочинець постане перед судом. У подальшому держава порядку регресу стягує із засудженого усі витрати у зв'язку із виплатою збитку потерпілому [2, с.214]. Кримінально-процесуальні норми передбачають компенсацію за юридичну допомогу особам, що стали жертвами крадіжки чи шахрайства. Аналогічна компенсація здійснюється і потерпілим від насильницьких злочинів, але збитки і тієї і іншої категорії потерпілих повинні полягати у шкоді або скороченні доходів, у збільшенні витрат або настанні професійної непрацездатності [8, с.197].

Відповідно до положень Карного кодексу відшкодуванню підлягають:

- 1) шкода, завдана внаслідок застосування до особи насильства, що мало фізичний чи сексуальний характер;
- 2) витрати на лікування та втрату доходу (якщо внаслідок вчинення злочину особа втратила працездатність, строком не менше ніж на один місяць);
- 3) витрати на утримання внаслідок смерті потерпілого-годувальника.

Право на відшкодування шкоди мають громадяни Франції, в тому числі у тих випадках, коли злочин було вчинено за кордоном, а також громадяни держав-членів ЄС або країн, з якою Франція підписала міжнародний договір за умови, що злочин було вчинено на території Франції. У Франції також функціонує Гарантійний фонд для потерпілих від терористичних актів та інших злочинів, який отримує фінансування наступним чином: 1) 75 %

коштів надходить від разової сплати у розмірі 3,30 євро при укладенні кожного договору страхування товарів, придбаних у юридичної особи, що розміщується у Франції; 2) 20 % коштів надходить від сплати штрафів засудженими за вчинення злочинів; 3) 5 % коштів надходять разом з іншими інвестиціями Фонду [5, с.15-16].

У Карному кодексі *Австрії* інститут відшкодування завданої злочином шкоди використано як пробаційну умову у випадку умовного звільнення від покарання, умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі, умовного звільнення від відбування примусового заходу, пов'язаного з позбавленням волі у формі вказівки винуватій особі у період строку випробування відшкодувати своїми силами завдану злочином шкоду. Також у Австрії діють державний та неурядові механізми, покликані здійснювати виплати потерпілим від злочинів. Так, існує урядова програма, яка надає фінансову допомогу для громадян країн Європейського економічного простору, які є жертвами злочинів. У цьому випадку компенсація здійснюється Федеральною соціальною службою, джерелом фінансування діяльності якої в основному є штрафи, які накладаються і стягуються із засуджених осіб. Крім того, в країні діє «Weisser Ring» – незалежна некомерційна організація, яка надає допомогу і відшкодування жертвам злочинів, у тому числі іноземним громадянам. Фонд має інші джерела наповнення – грошові внески його членів і спонсорська допомога [5, с.13]. Законом Австрійської Республіки про надання допомоги жертвам злочинів (1972 р.) передбачено такі різновиди допомоги, як: відшкодування втраченого заробітку або утримання; лікування, у тому числі кризове лікування психологами; ортопедичне забезпечення; медична, професійна та соціальна реабілітація; доплати за догляд, доплати сліпим; відшкодування витрат на поховання; одноразове і наперед визначене відшкодування моральної шкоди; додаткові послуги, що залежать від рівня доходів [5, с.165-167].

Заходи допомоги потерпілим від злочинів у *Бельгії* визначені у Законі «Про податки та інші заходи» (1985 р.). У Бельгії існує спеціальний фонд, з якого потерпілі від злочинів отримують грошове відшкодування від держави, який фінансується Міністерством юстиції. Відшкодуванню самому потерпілому підлягає: моральна шкода, що призвела до тимчасової або постійної непрацездатності; медичні витрати, у тому числі на протези, препарати тощо; тимчасова або постійна інвалідність; втрата або скорочення доходів унаслідок тимчасової або постійної непрацездатності; етична шкода тощо. Якщо особу злочинця встановлено, потерпілий повинен спочатку спробувати отримати відшкодування від нього через подання цивільного позову [6, с.191-192].

У *Нідерландах* аналізовані моменти врегульовані кримінальним та кримінальним процесуальним законодавством, а також Законом про посилення становища потерпілого у кримінальному провадженні (2009 р.). Потерпілий може звертатися із вимогою про відшкодування шкоди як на стадії досудового розслідування, так і під час судового провадження. У випадку припинення провадження, потерпілий має право звертатися із позовом у порядку цивільного судочинства [6, с.192]. Джерелом фінансування виплат з Фонду відшкодування шкоди від насильницьких злочинів, підзвітного Міністерству юстиції Нідерландів, є державні кошти. Відшкодування з Фонду, як правило, у повному обсязі не покриває завданих збитків, що пов'язано з обмеженістю грошових ресурсів та принципом розумності [5, с.20].

Фонд допомоги жертвам злочинів існує у *Польщі*, джерелами якого є кошти, що надходять за рішенням судів як відшкодування збитку, благодійні внески. Також фонд надає допомогу не лише своїм громадянам, а й іноземцям, які постраждали на території Польщі від майнових злочинів та злочинів проти особи [7, с.125-126].

У правовій системі *Чехії* захист прав потерпілих від злочинів, у тому числі відшкодування шкоди, завданої їм внаслідок вчинення карного діяння, регулюється положеннями Карного кодексу, Кодексу карного провадження і

Закону про жертв карних діянь від 2013 року. Потерпілий має право на відшкодування: 1) збитків (наприклад, компенсації витрат на лікування, вартості пошкоджень автомобіля, викрадених предметів, витрат, завданих непрацездатністю тощо); 2) моральної шкоди; 3) вартості безпідставного збагачення, що було отримане злочинцем внаслідок вчинення ним карного діяння щодо окремої особи. Держава надає відшкодування, яке включає суму втраченого доходу і доведені витрати на лікування, а також витрати на поховання у випадку смерті потерпілого. Відшкодування здійснюється або у вигляді одноразової суми або як сума, еквівалентна доведеній сумі втраченого заробітку, витрат на лікування, витрат на поховання тощо. Суми, отримані як відшкодування збитків потерпілим з інших джерел (наприклад, від страхової компанії) вираховується з цієї суми [5, с.31-33].

Держави СНД. У *Республіці Білорусь* прийнята Концепція захисту жертв злочинної діяльності (20.01.2006 р.) визначила основні підходи до побудови системи попередження впливу наслідків злочинної діяльності на населення, звівши їх до такого: 1) регламентація на законодавчому рівні питань, що стосуються захисту потенційних жертв від злочинних посягань, із зазначенням заходів профілактики, спрямованих на зменшення ризику стати жертвою злочину; 2) покладення організації соціального захисту і реабілітації потерпілих від злочинної діяльності на відповідні місцеві виконавчі і розпорядчі органи; 3) підготовка проєкту закону Республіки Білорусь «Про правовий статус жертв злочинної діяльності»; 4) впровадження у правоохоронну практику передових форм і методів профілактики впливу наслідків злочинної діяльності, надання громадянам, які володіють підвищеним впливом наслідків злочинної діяльності, фінансової підтримки у придбанні технічних засобів самозахисту від злочинних посягань; 5) регулярне здійснення обліку та моніторингу рівня впливу наслідків злочинної діяльності на населення в країні та її регіонах, проведення періодичних опитувань населення з метою виявлення справжніх масштабів впливу наслідків злочинної діяльності

на населення і оцінки діяльності органів, що ведуть кримінальний процес, щодо попередження злочинності і такого впливу; б) необхідність пошуку оптимальних наукових методик визначення грошових еквівалентів заподіяної в результаті злочинів потерпілим майнової, фізичної і моральної шкоди [9].

Проте більшість передбачених Концепцією заходів так і залишилися нереалізованими, на що вказують білоруські дослідники¹.

Положення прийнятого у *Молдові* закону «Про реабілітацію жертв злочинів» (29.07.2016 р.) передбачають надання жертвам злочинів спектру послуг з інформаційної, психологічної, юридичної чи фінансової підтримки уповноваженими суб'єктами. Право на отримання фінансової компенсації обмежене відповідним колом деліктів (вбивства, тілесні ушкодження, торгівля людьми, статеві злочини, отримання послуг дитячої проституції та ін.), поведінкою жертви злочину (у ряді випадків фінансова допомога виключається), територіальною юрисдикцією Республіки Молдова. При визначенні розміру фінансової компенсації до уваги беруть: а) витрати на госпіталізацію, лікування або інші пов'язані з лікуванням витрати, понесені жертвою злочину; б) пошкодження окулярів, контактних лінз, зубних протезів та інших предметів, що заповнюють функціональність окремих частин тіла людини; в) шкоду, заподіяну знищенням, пошкодженням чи відібранням майна жертви; г) збиток, заподіяний завданою злочинними діями втратою працездатності; д) у разі смерті жертви злочину – витрати на її поховання [10]. Окрім вказаного закону жертви злочинної поведінки користуються допомогою на умовах Закону про запобігання та припинення торгівлі людьми

¹ Стаценко В. Г. Международно-правовые стандарты обеспечения прав жертв преступления и национальное законодательство. *Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции*. 2013. №6. С. 374. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_21234066_27389657.pdf; Стаценко В. Г. О совершенствовании правового обеспечения защиты жертв преступной деятельности. *Актуальные проблемы сравнительного правоведения: теория и практика. Сборник научных статей*. (Витебск, 21-22 апреля 2017 г.). С. 261. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_29223777_13358743.pdf (дата звернення: 06.05.2020).

(20.10.2005 р.), Закону про запобігання та припинення насильства в сім'ї (01.03.2007 р.), значний потенціал притаманний таким нормативним документам, як: Рамкове положення про організацію та функціонування Служби з надання допомоги та захисту жертв торгівлі людьми (постанова уряду Республіки Молдова від 30.12.2015 р. № 898), Інструкція по механізму міжсекторіального співробітництва у області виявлення, оцінки, направлення, допомоги та моніторингу дітей – жертв та потенційних жертв насильства, зневаги, експлуатації та торгівлі (постанова уряду Республіки Молдова від 08.04.2014 р. № 270), Типове положення про організацію та функціонування центрів реабілітації жертв насильства в сім'ї (постанова уряду Республіки Молдова від 22.02.2010 р. № 129) та ін.

Відшкодування шкоди, завданої потерпілому внаслідок вчинення злочину, відповідно до законодавства *Естонської Республіки* здійснюється як шляхом здійснення державою виплат, так і у порядку кримінального провадження шляхом застосування медіаційних процедур. Закон «Про допомогу потерпілим» (17.12.2003 р.) розрізняє матеріальну допомогу як різновид послуги з підтримки потерпілої особи (від недбальства, жорстокого поводження або фізичного, психологічного чи сексуального насильства) та відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів, унаслідок яких особа помирає, отримує тяжку шкоду для здоров'я чи його розлад тривалістю не менше шести місяців. Сума відшкодування визначається на підставі інформації про матеріальну шкоду: 1) у зв'язку із втратою працездатності; 2) з огляду на лікування; 3) завдану смертю потерпілого; 4) завдану допоміжним засобам, що виконують окремі функції тіла чи предметів одягу; 5) що складається з витрат на поховання. Розмір відшкодування встановлено на рівні 80% від завданої матеріальної шкоди і не повинен перевищувати 9 590 євро [11].

У *Російській Федерації* й досі не прийнято спеціального акту про допомогу жертвам злочинів та не створено державних чи громадських фондів допомоги, хоча проєкт Федерального закону «Про потерпілих від злочинів» був

розроблений у 2012 р., а Положення про Державний фонд допомоги жертвам насильницьких злочинів – ще у 1998 р. Конституційний Суд РФ у своєму визначенні від 27.12.2005 р. № 523-0 сформулював правову позицію про те, що держава бере на себе відповідальність за дії третіх осіб, виступаючи тим самим гарантом відшкодування шкоди потерпілим. Це означає, що держава у даному випадку бере на себе компенсацію заподіяної шкоди як орган, що діє в публічних інтересах, який переслідує мету підтримки соціальних зв'язків, збереження соціуму. Організуюючи систему компенсацій, держава виступає не як особа, що спричинила шкоду (що вимагало б повного відшкодування заподіяної шкоди) і не як боржник по деліктним зобов'язанням, а як публічний орган, що виражає загальні інтереси, і як розпорядник бюджету, що створюється та витрачається у спільних інтересах [12, с.193].

Відсутність спеціалізованого нормативного акту, який регламентував би суспільні відносини, пов'язані із допомогою (реабілітацією) жертв злочинних посягань, спостерігається у законодавстві ряду держав пострадянського простору. Чинна ситуація відображає державницькі спроби радше точкового, а не повноцінного розв'язання посталої соціально-правової проблеми, шляхом відповідного сприяння жертвам – учасникам кримінального судочинства або потерпілим від окремих категорій деліктів: постанови Кабінету Міністрів Республіки Азербайджан «Про затвердження Положення про фонд допомоги жертвам торгівлі людьми» (2006 р.), «Про затвердження Правил здійснення соціальної реабілітації жертв торгівлі людьми» (2006 р.); закон Республіки Казахстан «Про фонд компенсації потерпілим» (2018 р.); закон Киргизької Республіки «Про захист прав учасників кримінального судочинства» (2006 р.); закон Республіки Таджикистан «Про протидію торгівлі людьми та надання допомоги жертвам торгівлі людьми» (2014 р.); постанова уряду Республіки Таджикистан «Про затвердження типового положення про центри підтримки та допомоги жертвам торгівлі людьми» (2007 р.); закон Республіки Туркменістан «Про протидію торгівлі людьми» (2016 р.); постанова Кабінету Міністрів

Республіки Узбекистан «Про утворення республіканського реабілітаційного центру з надання допомоги жертвам торгівлі людьми» (2008 р.).

Висновки. Очевидною є потреба у прийнятті відповідного закону та підзаконних актів, скерованих на деталізацію його положень (передусім, у частині створення Фонду компенсації потерпілим від умисних насильницьких злочинів). Базовими нами було визначено такі вектори: 1) компенсація повинна здійснюватися потерпілим від умисних насильницьких злочинів, матеріальною підставою яких є спричинення винятково фізичної шкоди. Це зумовлено необхідністю виконання узятих на себе міжнародних зобов'язань (Європейська конвенція щодо відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів), а також врахуванням об'єктивних можливостей забезпечення відповідного фінансування. Держава не може проголосити зобов'язання компенсувати шкоду від усіх без винятку актів кримінально протиправної поведінки, а потім зіштовхнутися із браком відповідних фінансових інструментів; 2) підпорядкування Фонду слід закріпити за Міністерством юстиції України, яке володіє найбільшим ресурсом, засобами та можливостями повноцінної перевірки та адміністрування інформації, як підстави для виплат; з уникненням випадків недобросовісних звернень та шахрайств (запити з посиланнями на насильницький злочин, якого у дійсності не було; вказівка на більш тяжку шкоду, ніж справді завдана; завищена вартість речі або неіснуючі збитки; неправдиві свідчення і т.д.); 3) джерелами формування Фонду компенсації шкоди потерпілим від умисних насильницьких злочинів не повинні виступати кошти бюджету, призначені для реалізації конкретних соціальних програм тощо. Мова повинна йти лише про потенційні поступлення у вигляді фінансових санкцій до правопорушників (штрафи, застави, додаткові податки на користь жертв злочинів, мито, збори та судові витрати тощо).

Використані джерела:

1. Мусаев М. А. Принципы международных пактов о защите жертв преступлений и их отражение в отечественном законодательстве и практике

правоприменения. *Современное право*. 2012. №2. С. 115-122. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_17365053_41689736.PDF (дата звернення: 04.05.2020).

2. Юношев С. В. Государственные компенсации жертвам преступлений: зарубежный опыт и российские перспективы. *Вестник Самарского государственного университета*. 2014. №11-2 (122). С. 212-219. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_22805589_17806832.pdf (дата звернення: 06.05.2020).

3. Андрусенко С. П., Власов И. С. Государственная компенсация вреда как способ судебной защиты жертв преступлений в США. *Журнал зарубежного законодательства и правоведения*. 2018. № 4(71). С. 115-122. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_35586260_55949990.pdf (дата звернення: 06.05.2020).

4. Мусаев М. А. Об условиях и порядке возмещения вреда жертвам преступлений за счет государства. *Современное право*. 2012. №1. С. 103-107. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_17417071_44043557.pdf (дата звернення: 04.05.2020).

5. Відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів: європейські стандарти і зарубіжне законодавство / О. А. Банчук, І. О. Дмитрієва, Б. В. Малишев, З. М. Саїдова. За заг. редакцією О. А. Банчука. К.: Москаленко О. М., 2015. 268 с.

6. Карпенко Є. М. Міжнародний досвід відшкодування шкоди потерпілому як одна з форм запобігання злочинам. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1(62). С. 190-196.

7. Хмельова Н. А. Проблеми реалізації прав потерпілих від злочину осіб на відшкодування шкоди державою. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 129. С. 122-129.

8. Селедникова О. Н. Защита имущественных прав потерпевшего от преступления по законодательству зарубежных стран. *Научное обозрение*.

Серия 1: Экономика и право. 2012. №5. С. 195-203. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_18261833_89393746.pdf (дата звернення: 06.05.2020).

9. О Концепции защиты жертв преступной деятельности: постановление Совета Министров Республики Беларусь от 20.01.2006 г. №74. URL: [http://pravo.by/document/?guid=2012&oldDoc=2006-19/2006-19\(052-082\).pdf&oldDocPage=11](http://pravo.by/document/?guid=2012&oldDoc=2006-19/2006-19(052-082).pdf&oldDocPage=11) (дата звернення: 05.05.2020).

10. О реабилитации жертв преступлений: закон Республики Молдова от 29.07.2016 г. №137. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105870&lang=ru (дата звернення: 12.05.2020).

11. Про допомогу потерпілим: Закон Естонської Республіки від 17.12.2003 р. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13227600?leiaKehtiv> (дата звернення: 13.05.2020).

12. Хасаншина Р. Г., Муратова Н. Г. Проблемы совершенствования компенсационных механизмов защиты прав потерпевших от преступлений в свете общепризнанных норм и принципов международного права. *Вестник Удмуртского университета. Экономика и право.* 2014. Т.24. Вып. 4. С. 190-196. URL: https://kpfu.ru/staff_files/F2052771820/PROBLEMY_SOVERSHENSTVOVANIYA_KOMPENSACIONNYH_MECHANIZMOV.pdf (дата звернення: 13.05.2020).

References

1. Musaev M. A. Printsipy mezhdunarodnykh paktov o zashchite zhertv prestupleniy i ikh otrazhenie v otechestvennom zakonodatel'stve i praktike pravoprimeneniya. *Sovremennoe pravo.* 2012. №2. С. 115-122. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_17365053_41689736.PDF (дата звернення: 04.05.2020).

2. Yunoshev S. V. Gosudarstvennye kompensatsii zhertvam prestupleniy: zarubezhnyy opyt i rossiyskie perspektivy. *Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo universiteta.* 2014. №11-2 (122). С. 212-219. (дата звернення: 06.05.2020).

3. Andrusenko S. P., Vlasov I. S. Gosudarstvennaya kompensatsiya vreda kak sposob sudebnoy zashchity zhertv prestupleniy v SShA. Zhurnal zarubezhnogo zakonodatel'stva i pravovedeniya. 2018. № 4(71). S. 115-122. (data zvernennia: 06.05.2020).
4. Musaev M. A. Ob usloviyakh i poryadke vozmeshcheniya vreda zhertvam prestupleniy za schet gosudarstva. Sovremennoe pravo. 2012. №1. S. 103-107. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_17417071_44043557.pdf (data zvernennia: 04.05.2020).
5. Vidshkoduvannia poterpilym vid nasylnytskykh zlochyniv: yevropeiski standarty i zarubizhne zakonodavstvo / O. A. Banchuk, I. O. Dmytriiieva, B. V. Malyshev, Z. M. Saidova. Za zah. redaktsiieiu O. A. Banchuka. K.: Moskalenko O. M., 2015. 268 s.
6. Karpenko Ye. M. Mizhnarodnyi dosvid vidshkoduvannia shkody poterpilomu yak odna z form zapobihannia zlochynam. Pravovyi chasopys Donbasu. 2018. № 1(62). S. 190-196.
7. Khmelova N. A. Problemy realizatsii prav poterpilykh vid zlochynu osib na vidshkoduvannia shkody derzhavoiu. Problemy zakonnosti. 2015. Vyp. 129. S. 122-129.
8. Selednikova O. N. Zashchita imushchestvennykh prav poterpevshego ot prestupleniya po zakonodatel'stvu zarubezhnykh stran. Nauchnoe obozrenie. Seriya 1: Ekonomika i pravo. 2012. №5. S. 195-203. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_18261833_89393746.pdf (data zvernennia: 06.05.2020).
9. O Kontseptsii zashchity zhertv prestupnoy deyatel'nosti: postanovlenie Soveta Ministrov Respubliki Belarus' ot 20.01.2006 g. №74. URL: [http://pravo.by/document/?guid=2012&oldDoc=2006-19/2006-19\(052-082\).pdf&oldDocPage=11](http://pravo.by/document/?guid=2012&oldDoc=2006-19/2006-19(052-082).pdf&oldDocPage=11) (data zvernennia: 04.05.2020).
10. O reabilitatsii zhertv prestupleniy: zakon Respubliki Moldova ot 29.07.2016 g. №137. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105870&lang=ru (data zvernennia: 12.05.2020).

12. Khasanshina R. G., Muratova N. G. Problemy sovershenstvovaniya kompensatsionnykh mekhanizmov zashchity prav poterpevshikh ot prestupleniy v svete obshchepriznannykh norm i printsipov mezhdunarodnogo prava. Vestnik Udmurtskogo universiteta. Ekonomika i pravo. 2014. T.24. Vyp. 4. S. 190-196. URL: https://kpfu.ru/staff_files/F2052771820/PROBLEMY_SOVERSHENSTVOVANIYa_KOMPENSACIONNYH_MECHANIZMOV.pdf (data zvernennia: 13.05.2020).

И. Б. Медицкий

доктор юридических наук, доцент,
доцент кафедры политики в сфере борьбы
с преступностью и уголовного права
учебно-научного Юридического института
Прикарпатского национального университета им. В. Стефаника
(г. Ивано-Франковск, Украина)

**ПОМОЩЬ ПОТЕРПЕВШИМ ОТ ПРЕСТУПЛЕНИЙ:
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ РЕГЛАМЕНТАЦИИ И
НАЦИОНАЛЬНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ**

В статье, на основе опыта США и европейских государств, а также опыта стран постсоветского периода обобщены подходы относительно правовой регламентации вопросов, связанных с компенсационными механизмами помощи пострадавшим от преступлений. Констатирована необходимость смещения вектора общественной практики противодействия преступности в направлении усиления защиты их прав и интересов. Определены пути к совершенствованию отечественного законодательства, в части создания и функционирования государственного Фонда компенсации ущерба пострадавшим от умышленных насильственных преступлений.

Ключевые слова: противодействие преступности, последствия преступности, пострадавший от преступления, жертва преступления, компенсация, реституция.

I. B. Medytskyi
Doctor of Law., Associate Professor,
Associate professor of department of policy

in the field of crime control and criminal law
the Law and Educational Institute
of The Precarpathian National University named after V. Stefanik
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Based on the experience of the United States and European states, as well as the experience of post-Soviet countries, the article summarizes approaches to the legal regulation of issues related to compensation mechanisms for helping victims of crime.

It is substantiated that the participation of the state in minimizing the consequences of criminal activity for victims is a socially significant and urgent problem, due, inter alia, its inability to prevent crime through effective criminal policy or the use of ineffective criminal law measures; the obligation of the state to alleviate the suffering of the victim or his dependents due to the existing ban on personal revenge; considerations of social solidarity and justice. The material resources involved in this issue should be the focus of their careful accounting and economical use. The necessity of shifting the vector of social practice of combating crime in the direction of strengthening the protection of their rights and interests is stated.

It is established that Ukraine follows the traditional path of legal development of post-Soviet states, accumulating attention to the safety of persons involved in criminal proceedings (Law of Ukraine «On Ensuring the Safety of Persons Participating in Criminal Proceedings»), or assistance to victims of certain categories crimes or types of illegal behavior (laws of Ukraine «On Combating Trafficking in Human Beings», «On Combating Terrorism»).

The ways to improve domestic legislation, in terms of the creation and functioning of the State Fund for Compensation of Damage to Victims of Intentional Violent Crimes, have been identified.

Keywords: counteraction to crime, consequences of crime, victim of crime, victim of crime, compensation, restitution.